

DPN 6090

Title : गजेन्द्रमोक्ष (महाभारतान्तर्गता) GAJENDRAMOKSA (MAHĀBHĀ-
RATĀNTARGATA)

Run. No. 6781

Cat. No. 29

Micro. No.

Subject Stotra

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt. - New. / Maith. - New. / New. - Nep. /

Size in cms. 24.7 x 12.7 Folios 20 Lines (in a page) 7

Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor

पशुपतिमान पःमाय

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material : palmleaf / paper / thyasaphu / one side yellow

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon : श्री गजेन्द्रमोक्षप्रारम्भेयम् ॥ १ ॥

इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्वणि आनुशासनिके दानधर्मेषु गजेन्द्रमोक्षणं नाम
शतैपरि एकैकं पं (वा) शतमोऽध्यायः समाप्तं शुभम् ॥ १५१ ॥
(श्रीकृष्णार्पणमस्तु शुभं ॥

श्रीगजेन्द्रमोक्षप्रारंभोपम॥१॥

ग
९

श्रीगणेशं वंदे ॥ ॥ शतानीक उवाच ॥ मया हि देवदेवस्य विष्णो
रमिततेजसः ॥ श्रुताः संभूतयः सर्वा गदतस्तव सुव्रत ॥ १ ॥ यदि प्र
सन्नो भगवाननुशास्योऽस्मि वा यदि ॥ तदहं श्रोतुमिच्छामि नृ
णां दुःखघ्ननाशनम् ॥ २ ॥ त्वन्नादिद्युमहाभागदृश्यं ते ये भु
भा भुभा ॥ फलानि च प्रयच्छन्ति तद्गुणान्येव भार्गव ॥ ३ ॥
तादृक्पुण्यं यच्चित्रं च नृणां सति शुभं परं ॥ इह त्वं प्रोपश
मनंतं नैवित्तरतो वद ॥ ४ ॥ शौनक उवाच ॥ इदमेव महाभाग

ही
१

पृथ्वांश्च पितामहं ॥ भीष्मं धर्मभृतांश्चैरुंधर्मपुत्रोपुधिष्ठि
रु ॥ ५ ॥ भीष्म उवाच ॥ जितं ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावनः
नमस्तेऽस्तु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज ॥ ६ ॥ आद्यं पुरुषमीशा
नं पुरुहंतं पुरातनं ॥ अतमेकाक्षरं ब्रह्म व्यक्ता व्यक्तं सनातनं
म ॥ ७ ॥ असत्तत्सत्तत्तद्विद्वन्वित्पुंसदसत्परं ॥ परापरं गणं स
क्षारं पुराणं परममयम् ॥ ८ ॥ मांगल्यं मंगलं विष्णुं वीराय स
नघं भुवि ॥ नमस्कृत्य हृषीकेशं चराचरगुरुं हरिं ॥ ९ ॥ प्रवक्ष्या

म
२

मिसतं पुणं कृष्णैः पायनस्य च ॥ येनोक्तेन श्रुतेनापि नश्यते
सर्वपातकं ॥ १० ॥ नारायणसमो देवो न भूतो न भविष्यति ॥ ए
तेन सत्यवाक्येन सर्वार्थान् साधयाम्यहं ॥ ११ ॥ किंतु स्य च ह्यभि
र्मंत्रैः किंतु स्य च ह्यभिर्वृत्तैः ॥ नमो नारायणायेति मंत्रः सर्व
र्थसाधकः ॥ १२ ॥ जज्ञे वहुजं परमत्पुदारं यंदीपमध्वे सुतमा
त्सवंतं ॥ पराशरा रुद्रवती महर्षेस्तस्मै नमो ज्ञानतमो नुदाय
॥ १३ ॥ नमो भगवते तस्मै व्यासायामिते ते जस ॥ यस्य प्रसादाद्

श्री
२

क्ष्यामि नारायणकथामिमां ॥ १४ ॥ जनमेजय उवाच ॥ किं जप
मुच्यते पापात् किं जपन् सुखमश्नुते ॥ दुःखप्रनाशनं पुण्यं श्रो
तुमिच्छामि मानद ॥ १५ ॥ वैशंपायन उवाच ॥ देवव्रतं महाश
जं सर्वशास्त्रविशारदं ॥ विनयेनोपसंगम्य पर्यष्टुच्छुद्धि
ष्ठिर ॥ १६ ॥ पुद्गिष्ठिर उवाच ॥ दुःखप्रदं शनं द्यौरमवेक्ष्य भूर
तर्क्षभ ॥ प्रयतः किं जपे ज्ञाप्यं विबुधः किमनुस्मरेत् ॥ १७ ॥ पि
तामहं प्रसादेन बुद्धिभेदो भवेन्न मे ॥ तदहं श्रोतुमिच्छामि

ग
२

ब्रह्मिनो वदतां वरः ॥ १८ ॥ भीष्म उवाच ॥ शृणु राजन् महाबाहो
वर्णायिष्ये ह शान्तिदं ॥ १९ ॥ खल्वदृशने जाप्यं यद्वै नित्यं समा-
हितैः ॥ २० ॥ अत्राप्सु राहंती ममिति हासं पुरातनं ॥ गजेन्द्र-
मोक्षणां पुराणं कृष्णस्यास्ति शुकर्मणा ॥ २१ ॥ सर्वत्र मयः
श्रीमांस्त्रि कूटो नाम पर्वतः ॥ सुतः पर्वतराजस्य सुमेरो भास्कर-
र्युतेः ॥ २२ ॥ क्षीरोदजलवीच्यैर्धौतामलशिलातलः ॥ उ-
त्थितः सागरभिश्चा देवर्षिगणसेवितः ॥ अमरोभिः परि-

हो
३

वृतः श्रीमान्मन्त्रवशात्कुलः ॥ गंधर्वैः किन्नरैर्यक्षैः सिद्धचार-
णपन्नगैः ॥ २३ ॥ मृगैः शारवा मृगैः सिंहैः शार्तंगैश्च सदा मदैः ॥
हृकदीपिवराहैर्हृतगात्रैर्विराजते ॥ २४ ॥ पुन्नागैः कर्णिकारैश्च
सुविल्वैर्दिव्यपाटलैः ॥ चूतनिम्बकदंबैश्च चन्द्र-
नागरुचम्पकैः ॥ २५ ॥ शालैस्तालैस्तमालैश्च तरुभिश्चा-
र्जुनैस्तथा ॥ वकुलैः कुंदपुष्पैश्च सरलैर्देवदारुभिः ॥ २६ ॥
मंदारकुसुमैश्चान्यैः परिजातैश्च सर्वतः ॥ एवं बहुविधैर्ह-

ग
४

क्षैः शोभितसमलंकृतः ॥ ७ ॥ नानाधात्वंकितैः शृंगैः प्रसवद्भिः
समंततः ॥ जीवजीवकसंघुष्टचकोरशिखिनादितं ॥ २८ ॥
यद्यगगसमप्रख्यं ज्वालापुंजमिवोत्थितं ॥ तस्यैकं कांच
नं शृंगं सेवते यदि वाकरः ॥ २९ ॥ नानापुष्पैः समाकीर्णं ना
नागंधैः समाकुलं ॥ द्वितीयं राजतं शृंगं सेवते यं निशाक
रः ॥ ३० ॥ पांडुरां बुदसंकाशं तु घ्राणचलमन्निभं ॥ वज्रेन्दुनी
लवैर्यतेजोभिर्भासयन् नभः ॥ ३१ ॥ तृतीयं ब्रह्मसदनं प्रह

ही
४

सं शृंगमुत्तमं ॥ यद्यगगसमप्रख्यं तारागणसमन्वितं ॥ ३२ ॥ नै
तत्कृतघ्राः पश्यंति न नृशंसाननास्तिकाः ॥ नातप्रतपसो
लोके ये च पापकृतो नराः ॥ ३३ ॥ नानाराधितगोविंदाः शैलं
पश्यंति ते नराः ॥ तस्य सानुमत्तः पृष्टे सरः कोचनपंकजं ॥
३४ ॥ कारंडवसमाकीर्णं राजहंसोपशोभितं ॥ मत्तभ्रमरसंघु
ष्टचकोरशिखिनादितं ॥ ३५ ॥ कमलोत्पलकलारपुण्डरी
कोपशोभितं ॥ कमलैः शतपत्रैश्च कांचनैः समलंकृतं ॥ ३६

ग
५

पत्रैर्मरकतप्रख्यैः पुष्पैः कांचनसन्निभैः ॥ गुल्मैः कीचकवे
णानां समंतात्परिवारितं ॥ ३७ ॥ अत्यद्भुतं महास्थानं विचि
त्रशिखाकुलं ॥ शतयोजनविस्तीर्णं दशयोजनमायत
म् ॥ ३८ ॥ पंचयोजनमूढानं सरसतत्प्रमाणज ॥ हिमखंडो
दकं राजन्मुखादममृतोपमं ॥ ३९ ॥ वैलोक्येदृशपूर्वंचयत्
त्सरमनुत्तमं ॥ सुप्रसन्नं सरोदिमं देवानामपि दुर्लभम् ॥
४० ॥ खातेन दिग्गुणं प्रोक्तं शरद्वोरिव निर्मलम् ॥ उपहास्य

शशिः
५

देवानां सिद्ध्यर्थं चितपंकजं ॥ ४१ ॥ तस्मिन् सरसि दृष्ट्वा त्माविरूपो तर्जः
लाशयः ॥ आसीदुहोगजेन्द्राणां दृग्धर्यो महाबलः ॥ ४२ ॥ अथ दं
तो ज्जरुमुखः कदाचिज्जपूथपः ॥ आजगाम तृथा कांतः को
णपरिवारितः ॥ ४३ ॥ मदस्वावीजलाकांक्षी पादचाशिवपर्वतः
वासयन्मदगंधेन महानैरावतोपमः ॥ ४४ ॥ गतो ह्यंजनसं
काशो मदाच्चलितलोचनः ॥ तृषित पातु कामोऽसावक
तीर्णो महादुःखे ॥ ४५ ॥ पिवतस्तस्य ततो यं ग्राहः स सुपपद्यतः

ग
६

मुलीनः पंकजवने पृथग्मध्यगतः कशी ॥ ४६ ॥ गृहीतस्तेन गौडेणा
ग्राहेणाव्यक्तमूर्तिना ॥ यशंतीनां कोरारुनां कोशतीनां च द
रुणां ॥ ७ ॥ नीयते पंकजवने ग्राहेणातिवलीयसा ॥ गजश्चाक
र्षते तीरं ग्राहश्चाकर्षते जलं ॥ ४८ ॥ तयोऽगसीन्महद्युद्धं दिव्य
वर्षसहस्रकं ॥ दारुणैः संयुतपाशैर्निष्प्रयत्नगतिः कृतः ॥
४९ ॥ वेष्टमानः सद्यौरैस्तपाशैर्नागो दृढैस्तथा ॥ विस्मर्य
च यथाशक्त्वा विकोशं नु महारवान् ॥ ५० ॥ व्यथितः स निरु

शी
६

त्साहो गृहीतो घोरकर्मणा ॥ परमापदमापन्नो मनसाऽचिंतइ
रिं ॥ ५१ ॥ स तु नागवरः श्रीमान्नायणपणायण ॥ तमेवं शरणा
देवं गतः सर्वात्मना तदा ॥ ५२ ॥ एकाग्रो निगृहीतात्मा विश्रु
द्धिनां तदात्मना ॥ जन्मजन्मांतराभ्यासाद्वक्तिमान्गरुडध्वज
॥ ५३ ॥ नायं देवं महादेवात्प्रजया मासकेशवात् ॥ दिक्षाहुं सर्व
मूर्धनं भूपादं गगनोदरं ॥ ५४ ॥ आदित्यचंद्रनयनमनंतं
विश्वतोमुखं ॥ भूतात्मानं च मेघाभं शंखचक्रगदाधरं ॥ ५५ ॥

ग ७ सहस्रभुभनामानमादिदेवमनंविभुं ॥ प्रगृह्यपुष्करायेगाकां
 चनंकमलोन्नमं ॥ ५६ ॥ नैवेद्यं मनसा ध्यात्वा प्रजां कृत्वा जना
 दने ॥ आपदि मोक्षमन्त्रिच्छन् गजः स्तोत्रमुदीरयत् ॥ ५७ ॥ ग
 ने उवाच ॥ नमो मूलप्रकृतये अजिताय महात्मने ॥ अना
 श्रयाय देवाय निस्पृहाय नमो नमः ॥ ५८ ॥ नम आद्याय वीर
 जाय आर्येयाय महात्मने ॥ अनंतराय चैकाय अयक्ताय न
 मो नमः ॥ ५९ ॥ नमो गुह्याय गूढाय गुणाय गुणवर्तिने ॥ अतः

ही ७

कर्माया प्रमेयाय अतुलाय नमो नमः ॥ ६० ॥ नमः शिवाय शांता
 य निश्चिताय यशस्विने ॥ सनातनाय पूर्वाय पुण्याय नमो
 नमः ॥ ६१ ॥ नमो जगत्पतिष्ठाय गोविंदाय नमो नमः ॥ नमो क्तु
 पप्रनाभाय सांख्ययोगोद्भाय च ॥ ६२ ॥ विश्वेश्वराय देवा
 य शिवाय हरये नमः ॥ नमो क्तु तस्मै देवाय निर्गुणाय गुणा
 त्मने ॥ ६३ ॥ नमो देवाधिदेवाय स्वभावाय नमो नमः ॥ नारा
 यणाय विश्वाय देवानां परमात्मने ॥ ६४ ॥ नमो नमः कारणा

ग
८

वामनाय नारायणायामित्तविक्रमाय ॥ श्रीशार्ङ्गचक्रासिग
दाधराय नमोऽस्तु तस्मै पुरुषोत्तमाय ॥ ६५ ॥ गुह्याय वेदतिल
काय महोदराय सिंहाय दैत्यनिधनाय चतुर्भुजाय ॥ ब्रह्मेन्द्र
रुद्रमुनिचारणसंस्तुताय देवोत्तमाय वरदाय नमोऽस्तु ता
य ॥ ६६ ॥ नागेन्द्रदेहशायनासनमुषियाय गोक्षीरह्रेमशुक
नीलघनोपमाय ॥ पीतांबराय मधुकैटभनाशनाय विश्वा
यचारुमुकुटाय नमोऽक्षराय ॥ ६७ ॥ नाभिप्रजातकमलस्थच

ही
८

तुर्मुखाय ॥ क्षीरोदकार्णावनिकेतनशोभनाय ॥ नानाविविधमु
कुटांगदभूषणाय योगीश्वराय पुरुषाय नमो वराय ॥ ६८ ॥ भ
क्तियाय वरदीप्तिमुदर्शनाय कुह्यारविंदविपलाय तलोच
नाय देवेन्द्रविघ्नशमनोद्यतपौरुषाय नारायणाय विराजा
य नमोऽस्तु ताय ॥ ६९ ॥ नारायणाय नरलोकपरायणाय का
लाय कालकमलाय तलोचनाय ॥ रामायणवशाविनाशक
तोद्यमाय धीराय धीरतिलकाय महोदराय ॥ ७० ॥ यथासना

ग
 र
 यमणिकुंडलभूषणायकंसांतकायशिशुपालविनाशना
 य॥ गोवर्धनायसुरशत्रुनिकृंतनायदामोदरायवराहयन
 मोवराय॥ ७१॥ ब्रह्मायनायविदशाधिपायलोकायनाया
 त्मभवोद्भवाय॥ नारायणायार्तिविनाशनायमहावराहा
 यनमस्कारोमि॥ ७२॥ कूटस्थमव्यक्तमचिंत्यरूपंनाराय
 णंकारणमादिदेवं॥ पुगांतशेषंपुरुषंपुण्णान्तैवासुदेवं
 शरणंप्रपद्ये॥ ७३॥ अदृश्यमच्छेद्यमनंतमव्ययंमहर्षयोव

हरिः
 २

ह्यमयंसनातनं॥ वदेतिपंचैपुरुषंपुण्णान्तैवासुदेवंशरणंप्रप
 द्ये॥ ७४॥ उत्तिष्ठतस्तस्यजलारुक्षोर्महावराहस्यमहीविदाः
 यं॥ विधुन्वतोवेदमयंशरीरंलोकांतरस्यामुनयोवदंति॥ ७५॥
 योगेश्वरंचारुविचित्रमौलिंसेयंसमक्षंप्रकृतेःपरस्तात॥
 क्षेत्रज्ञमात्मप्रभवंवोरण्यंतैवासुदेवंशरणंप्रपद्ये॥ ७६॥ का
 र्यक्रियाकारणमप्रमेयंहिरण्यवाहुंवरपद्मनाभं॥ महाव
 लंवेदनिधिंसुरोत्तमंब्रजामिविशुंशरणंजनार्दनं॥ ७७॥ कि

ग
१०

रीटकेपूरमहाहनिक्कैरत्पंतमालंकृतसर्वगात्रं॥पीतांबरंकां
चनभक्तिचित्रमालाधरंकेशवमभ्युपैमि॥७८॥भवोऽयं
वेदविदांवारिष्ठुमारित्यचंडाशिवमुप्रभावं॥योगात्मकं
सारब्धविदांवारिष्ठुंप्रभुंप्रपद्येऽनुतमात्मवंतं॥७९॥यदक्ष
रं ब्रह्मवदंति सर्वगं निशम्य यन्मृत्युमुखात्प्रमुच्यते॥तमी
श्वरं युक्तमनुत्तमैर्गुणैः सनातनं लोकगुरुं स्मरामि॥८०॥
श्रीवत्सांके महादेवं वंदे गृह्यमनुत्तमं॥प्रपद्ये सूक्ष्ममच

हरिः
१०

लंबोराण्यमभयप्रदं॥८१॥नमस्तस्मै वराहाय लीलया हरते
महीं॥सुरमध्यगताय स्पमेरुः खुरखुरायते॥८२॥प्रभवं स
र्वभूतानां निर्गुणं परमेश्वरं॥प्रपद्ये मुक्तसंगानां यतीनां
परमां गतिं॥८३॥भगवन्तं गुणाध्यक्षमक्षरं परमं पदं॥शर
णं शरणागतां प्रपद्ये भक्तवत्सलं॥८४॥विविक्तमंत्रि
लोकेशं सर्वेषां प्रपितामहं॥योगात्मानं महात्मानं प्रपद्ये
हं जनार्दनं॥८५॥आदिदेवमजं विशुं व्यक्ताव्यक्तं सनातनं॥

ग ॥ नागयणामणीयां संप्रपद्ये वास्मगापियं ॥ ८६ ॥ अकृपाया देवा
 यनमः सर्वमहात्मने ॥ प्रपद्ये देवदेवेशमणीयां समणोर्य
 था ॥ ७ ॥ लोकत्रयाय चैकाय परतः परमात्मने ॥ नमः सर्व
 वशिरसे अनन्ताय महात्मने ॥ ८८ ॥ तमेव परमं देवमृषयो
 वेदपागाः ॥ कीर्तयंति च यं सर्वे ब्रह्मादीनां परायणां ॥ ८९ ॥
 नमस्तु पुंडरीकाक्षभक्तानामभयंकर ॥ सुब्रह्मण्यनमः
 स्तुतुं चाहि मां शरणागतं ॥ ९० ॥ तावद्वति मे दुःखं चिंतासं

श्री
 ॥

सारसागो ॥ यावत्कमलपत्राक्षं न स्मगमिज नार्हने ॥ ९१ ॥ भीष्म उ
 वाच ॥ भक्तिं तस्य तु संविं त्य नागस्या मोघं संस्तवं ॥ प्रीतिमा
 नं भव शजनं श्रुत्वा च कगदाधर ॥ ९२ ॥ आरुह्य गुरुं विष्णु
 राजगामसुरोत्तम ॥ सान्निध्यं कल्पयामास तस्मिन् सारसि ॥
 लोकधृक् ॥ ९३ ॥ ग्राह्यं तं गजेन्द्रं च तं ग्राहं च जलाशयात् ॥ उ
 ज्जहाण प्रमेयात्मा तं रसा मधुसूदन ॥ ९४ ॥ जलस्थं दारयो मा
 स ग्राहं च केणामाधव ॥ मोचयामास नागं जं पाशेभ्यः शरणा

ग
१२

गतं ॥ २५ ॥ सहिदेवलशापेन हृद्गंधर्वसत्तमः ॥ ग्राहत्वमगम
त्कृष्णावधं प्राप्य दिवं गतः ॥ २६ ॥ इदमप्यपरं गुह्यं राजन्युत्तमं
तमं शृणु ॥ २७ ॥ पुषिष्ठिर उवाच ॥ कथं शापोऽयं नाम गं
धर्वाणां महात्मनां ॥ एतदिच्छाम्यहं श्रोतुं विस्तरेण पिता
महः ॥ २८ ॥ भीष्म उवाच ॥ हा हा हृद्गंधर्व इति ख्यातौ गीतवाद्यवि
शारदौ ॥ इति तौ शापितौ तेन देवलेन महात्मना ॥ २९ ॥ उर्व
शीमेन कारंभा तथा चान्येऽप्यगंगाः ॥ शक्रस्य परतोग

हिर
१२

जरनृत्यं ते ताः सुमध्यमाः ॥ ३० ॥ ततस्तौ गायमानौ तु गंधर्वौ राज
समीनि ॥ अन्योन्यं चक्रतुः स्यर्द्धं शक्रस्य परतस्तदा ॥ ३१ ॥ आवयो
रुभयोर्मध्ये कः श्रेष्ठो गीतवाद्ययोः ॥ ते वदस्व मुर श्रेष्ठ तात्वा
गीतस्य लक्षणां ॥ ३२ ॥ गंधर्वयोर्वचः श्रुत्वा प्रत्नुवाच शतक्र
तुः ॥ पुवयो गीतवाद्ये युविशेषो नाप्यद्यते ॥ ३३ ॥ एक एव मुः
नि श्रेष्ठो देवलो नाम नामतः ॥ पुवयोः संशयः केना भवि
ष्यति न संशयः ॥ ३४ ॥ ततस्तु तौ शक्रवचो निशम्य प्रणम्य रा

ग १३ जनशिरसासुरेश्वरं ॥ गतौ सुहृद्यौ नयकां शिगौतौ यत्राश्रमे
 तिष्ठति सदिता ॥ ५ ॥ ततो दृष्ट्वा मुनिश्रेष्ठं देवलं शंसितव्र
 तं ॥ अभिवाद्य महात्मानं प्रोचतुः पार्श्वं संस्थितौ ॥ ६ ॥ शक्रेण
 प्रेषितौ देवत्वत्समीपे दिजेतम ॥ एकस्य च जयं देहियते
 मनसि रोचते ॥ ७ ॥ एथ कचरंतौ गायंतौ सुचिरं मधुरं स्वरं
 न किंचिद्वदन्ते वाक्यं मुनिर्मौनस्य धारणात् ॥ ८ ॥ शृण्व
 न्नपि पदं तेषां न किंचिद्वदन्ते मुनिः ॥ तदा तौ कपितौ तस्य दे

श्री
 १३

वलमहात्मनः ॥ ९ ॥ उचतुस्तौ तदा वाक्यं गंधर्वौ कालनोदितौ
 मूढाय न अभिजानाति निश्चयं वाद्यगीतयोः ॥ १० ॥ निशम्यैतद्व
 च स्नेयां गंधर्वाणां मदान्वितं ॥ क्रोधादुत्थाय विप्रेन्द्र इदं वच
 नमब्रवीत् ॥ ११ ॥ एष रूढ इरात्मा तु ग्राह्यं यातु मूढधीः ॥ त्वमे
 व गजराजस्तु भवस्व गिरिगह्वरे ॥ १२ ॥ ततस्तौ शापितौ तेन दे
 वलेन महात्मना ॥ प्रणम्य शिरसा विप्रं गंधर्वा विदमूचतुः ॥
 १३ ॥ भूमं उलगतौ ह्यावां प्रसादं कुरु सत्तम ॥ निश्चयं वद वि

ग १४ पेंडयेनशापादिमुच्यते ॥ १४ ॥ ततस्तौ परतो दृष्ट्वा उभौ शाप
भयार्दितौ ॥ प्रत्युवाच मुनि श्रेष्ठो माधवो तौ भयान्वितौ ॥
१५ ॥ मेरुपृष्ठे सरोरम्यं बहु वृक्षसमाकुलं ॥ नानापक्षिनिना
दाप्यं द्वितीयं शिवसागरं ॥ १६ ॥ तस्मिन्सरोवरे रम्ये नित्यं प्रा
हो भविष्यति ॥ तृषार्त्तस्तत्र मातंगो गमिष्यति न संशयः ॥
७ ॥ तयोर्मध्ये महमुद्वभविष्यति सुदारुणां ॥ प्राहेणा कृष्य
माणास्तु गजस्तौ वंकीरिष्यति ॥ १७ ॥ तदैव देवदेवेशास्तु व्यजे

ही
१४

नात्र संशयः ॥ ततो नागयणाः प्रीतः शापतो मोचयिष्यति ॥ १८ ॥
इत्युक्ता वृषिणा तेन वरगो तौ प्रमोदितौ ॥ भीष्म उवाच ॥ एवं
परावार्त्तभृतौ श्रुत्वा सीङ्गवानिह ॥ २० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
को धोपिवरतुल्यो यमापदंते प्रयच्छतु ॥ आपदि मुक्तौ युगः
पद्मजोगंधर्व एव च ॥ २१ ॥ गजोपि मुक्तां यात श्रीकृष्णेन
विमोक्षितः ॥ तस्माच्छापादिनिमुक्तः प्रागिवा विरुतो भव
त् ॥ २२ ॥ तौ च खंखं वपुः प्राप्य प्राणिपत्यजनार्दनं ॥ गजोगंध

ग
१५

वराजश्च परांतिर्हतिमागतौ ॥ २३ ॥ प्रीतिमान्मुंडरीकाक्षः शर
णागतवत्सलः ॥ अभवन्नत्र देवेशास्त्राभ्यां चैव प्रपूजितः ॥
२४ ॥ इदं चैव महाबाहो देवस्य च प्रभाषितं ॥ भजंतं गजराजा
नमवदन्मधुसूदनः ॥ २५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ यो मां त्वांच स
रश्चैव ग्राहस्य च विदारणं ॥ गुल्मकीचकवेणानां तंच शैल
वरं तथा ॥ २६ ॥ अश्वत्थं भास्करं गंगां नैमिवारण्यपुष्करं ॥
प्रयागं ब्रह्मतीर्थं च दंडकारण्यमेव च ॥ २७ ॥ प्राणं रामचरि

हरीः
१५

तं भारताख्यानमुन्नमं ॥ विभूतिं विश्वरूपं च सत्त्वराजमनुस्य
ति ॥ २८ ॥ प्राणं च कुरुक्षेत्रं गुरुदंडं मेरुपर्वतं ॥ रूपं कांचनगु
ल्मानां रूपं मेरोः सुतस्य च ॥ २९ ॥ ये स्मरिष्यंति मनुजाः प्रय
ताः स्थिरबुद्धयः ॥ ३० ॥ स्वप्नो नश्यते ते तेषां सुखं प्रश्रभविष्य
ति ॥ ३१ ॥ अनिरुद्धं गजं ग्राहं वासुदेवं महायुतिं ॥ संकष्यं मा
हात्मानं प्रयुमंचतथैव च ॥ ३२ ॥ मत्स्यं कूर्मं च वाग्राहं वा मन
ताक्ष्यं मेव च ॥ नारसिंहं च नागं दंष्ट्रसिंहं हारकारकं ॥ ३३ ॥ वि

ग
१६

श्वरूपं हृषीकेशं गोविंदं मधुसूदनं ॥ त्रिदशैर्वंदितं देवं दृष्ट
भक्तिमन् रूपमं ॥ ३३ ॥ वैकुण्ठं दृष्ट्वा मदनं भक्तिदं मधुसूदनं ॥
एतानि प्राप्नुतु रूपाय स स्मरिष्यंति ये नराः ॥ ३४ ॥ सर्वपापैः
प्रमुच्यंते सर्वलोकमवाप्नुयुः ॥ भीष्म उवाच ॥ एवमुक्त्वा
महाराज गजेन्द्रमधुसूदनं ॥ ३५ ॥ स्पर्शयामास हस्तेन गजे
गंधर्वमेव च ॥ तौ च स्मृद्व्योततः सद्यो माल्यां वरधराबुभौ
३६ ॥ तमेव मनसा प्राप्य जगत्तु स्त्रिदशालयं ॥ ततो दिव्यव

हरिः
१६

पुर्भूत्वा हस्तिगणपरमं पदं ॥ ३७ ॥ गच्छतस्मिन् महाबाहो नाराय
णपरायणौ ॥ ततो नारायणः श्रीमान् मोक्षयित्वा गजेन्द्रम
॥ ३८ ॥ अविभिः स्तूयमानो गैर्वेदगुरुपदाक्षरैः ॥ ततस्तु
भगवान्निस्तुर्गुर्विज्ञेयगतिः प्रभुः ॥ ३९ ॥ शंखचक्रगदापा
णिरंतर्धानं युधिष्ठिरः ॥ गजेन्द्रमोक्षणं दृष्ट्वा सर्वे प्रांजलय
स्तदा ॥ ४० ॥ ववंदिरे महात्मानं प्रभुं नारायणं परं ॥ विस्मयो
त्कुलनयनाः प्रजापतिपुत्रसराः ॥ ४१ ॥ य इदं शृणुयाच्चित्तं

ग
७

प्रातरुत्थायमानवः॥ प्राप्नुयात्परमासिद्धिं दुःखप्रसक्तस्य न
शक्तिः॥ ४२॥ गजेन्द्रमोक्षणां पुण्यं सर्वपापप्रणाशनं॥ आ
वयेत्प्रातरुत्थाय दीर्घमायुः प्राप्नुयात्॥ ४३॥ श्रुतेन हि
कुरुश्रेष्ठ श्रुतेन कथितेन च॥ गजेन्द्रमोक्षणां नैव सद्यः
पापात्प्रमुच्यते॥ ४४॥ मया ते कथितं राजन् पवित्रं पाप-
नाशनम्॥ कीर्त्तयस्व महाबाहो गजेन्द्रस्य महात्मनः॥
४५॥ चरितं पुण्यकर्मणि पुष्कलं वर्द्धते यशः॥ प्रीतिमा

ह्रीः
७

नृपुंडरीकाक्षो गजेन्द्रः स्वात्प्रमुक्तवान्॥ ४६॥ वैशंपायन उवा-
च॥ एतच्छ्रुत्वा महाबाहो भारतानोपिता महात्॥ गजेन्द्रमो-
क्षणां राजा कुंतीपुत्रो युधिष्ठिरः॥ ४७॥ आतृभिः सहितः सम्य-
कवास्तौर्वेदपारगैः॥ पूजयामास देवेशं पार्श्वस्थं मधुसू-
दनम्॥ ४८॥ विस्मयोत्फुल्लनयनाः श्रुत्वानागस्य मोक्ष-
णां॥ मधयस्तु महाभागाः सर्वे प्रांजलयस्तदा॥ ४९॥ अजं
वरेण्यं वरपुमनाभं महाबलं वेदनिधिं सुरेज्जमं॥ तं वेद-

ग १८ गुह्यं पुरुषं पुराणां ववंदिरे वेद विरां वरिह्यं ॥ ५० ॥ एतत्तुल्यं
 महावाहो जनानां पुराण कर्मणां ॥ ५१ ॥ तस्मात्तु हि राज प्रपद्य शरणां
 त्वापापात्प्रमुच्यते ॥ ५२ ॥ तस्मात्तु हि राज प्रपद्य शरणां
 हरिं ॥ विमुक्तः सर्वपापेभ्यः प्राप्स्यसे परमं पदम् ॥ ५३ ॥
 यदा महायाह गृहीतकातरं सुपुष्यिते पद्मवने महादि
 पं ॥ विमोक्षयामास गजं जनादेन स्मरामि ॥ ५४ ॥ त्वं प्रवि
 नाशनं हरिं ॥ ५५ ॥ परं पुराणां परमं पवित्रं पुराणमीशं सु

हरि
 १८

रलोकनाथं ॥ सुरासुरैर्वर्चितपादपद्मं सनातनं लोकगुरुं स्म
 रामि ॥ ५६ ॥ वरमज शरणादि मुक्तिहेतुं पुरुषं वरस्तु तदित्य
 देहगीतं ॥ सततमभिपठंति ये तु ते सां सुमरणां मेतिक कि
 ल्विषापहं स्यात् ॥ ५७ ॥ धर्मदृढवद्भूमलो वेदस्कंधः पुरा
 णाशाखाढ्यः ॥ कृतुकुसुमो मोक्षफलो मधुसूदन पा
 दपोजयति ॥ ५८ ॥ नमो ब्रह्मण्य देवाय गोत्रास्त्राणि हिता
 यच ॥ जगद्धिताय कृष्णाय गोविंदाय नमो नमः ॥ ५९ ॥ आ

ग
१८

र्त्ताविद्यत्माः शिथिलाश्चभीताघोरेषु च व्याधिषु वर्त्तमा
ना ॥ संकीर्त्य नायगाशब्दमात्रं विमुक्तः दुःखाः सुखि
नो भवन्ति ॥ ५८ ॥ वेदे गमाय गौ चैव पुराणो भारते तथा ॥
आदौ मध्ये तथा चोत्तरे हरिः सर्वत्र गीयते ॥ ५९ ॥ एकोपि
हृस्मस्य कृत प्रणामो दशाश्वमेधावभृथेन तुल्य ॥ द
शाश्वमेधी पुनरेति जन्म कृस्म प्रणामी न पुनर्भवा
य ॥ ६० ॥ सर्वरत्नमयो मेरुः सर्वाश्चर्यमयं नभः ॥ सर्वतीर्थ

हरि
१८

ग
२०

मयी गंगा सर्वदेवमयो हरिः ॥ ६१ ॥ आकाशात्पतितं तोयं यथा
गच्छति सागरं ॥ सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रति गच्छति
॥ ६२ ॥ गीता सहस्रनामानि स्तवराजो ह्यनुस्मृतिः ॥ गजेन्द्रमो
क्षणं चैव पंचरत्नानि भारते ॥ १६३ ॥ ॥ इति श्री महा
भारते शांतिपर्वणि आनुशासनिके दानधर्मसंयुगे गजेन्द्र
मोक्षणं नाम शतोपरि एको नवमोऽध्यायः
समाप्तः शुभम् ॥ ५१ ॥ ॥ सायणमस्तु शुभं

10

5

0

5

10

15

20

25

